

LLIBRES

Camino

San Josemaría Escrivá de Balaguer:

Edición, introducción y notas de
Fidel Sebastián Mediavilla.

Edita: Centro para la edición de los
clásicos españoles Madrid 2023
372 pág.

Aquesta nova edició anotada de *Camino* ofereix una perspectiva pregonera i ampla en l'estudi i anàlisi exhaustiva del caràcter literari i lingüístic de l'obra.

És probable que l'impacte espiritual, pastoral i teològic de *Camino* fos el prioritari entre els milions de lectors, d'àmbit universal, que va tenir des de 1936. Tanmateix, també des de l'inici, ha estat una percepció unànime que aquest llibre té un valor literari incontestable, i que és difícil separar la seva empenta intimista i apostòlica de la força literària, tan destacable.

Durant anys diversos estudiosos de la llengua s'han preguntat, tot investigant, sobre aquest alè vital, de naturalesa ar-

tística, que sura a cada punt del llibre. Ara Sebastián fa un pas més i definitiu en oferir una visió global i molt completa de l'obra des del punt de vista filològic.

La situa així en un marc nou: entre els clàssics castellans de la literatura, i ofereix una anàlisi científica d'envergadura; dota l'obra d'una dimensió que per a alguns podria semblar insospitada, especialment en l'àmbit de l'acadèmia. Sense deixar d'englobar *Camino* en els paràmetres de la literatura espiritual, el col·loca ara també entre els seus iguals literaris; sembla que és un dels objectius de Sebastián.

L'editor assumeix la premissa ja coneguda que sant Josepmaria era un gran lector dels clàssics. A partir d'això ha realitzat una observació minuciosa de les expressions, al·lusions, ginyos i usos que l'autor va poder prendre de la literatura que ell coneixia. L'univers de referències literàries que presenta Sebastián és ingent: des de Santa Teresa a Cervantes, Alarcón, Mateo Alemán, Azorín, Baroja, Bécquer, Blasco Ibáñez, Clarín, Rubén Darío, Fernán Caballero, Pardo Bazán, Pérez Galdós, etc.

L'estudi filològic s'endinsa en la naturalesa literària i en múltiples aspectes de tipus lingüístic, i il·lumina algunes expressions que, vuitanta anys després de la publicació de l'obra, el crític veu necessari acompanyar d'una explicació que afegeix un matis a l'expressió original que, amb el temps, ha pogut quedar fosca.

El llibre obre les pàgines amb una introducció que situa sant Josepmaria i *Camino* en les seves circumstàncies històriques i biogràfiques. En aquesta seixantena de pàgines recull les aportacions que els estudiosos de l'obra han realitzat fins el moment. Destaca lògicament la del professor i teòleg Pedro Rodríguez amb la seva edició críticohistòrica de 2002.

L'estudi de la puntuació, ortografia i sintaxi del Segle d'Or és un dels temes que Sebastián ha desenvolupat en la seva extensa línia d'investigació i en l'edició de textos clàssics castellans. No és d'estranyar per tant que utilitzi totes les eines que té a l'abast per oferir al lector un panorama literari d'excepció.

Guadalupe Ortiz de Landàzuri Busca

Píndoles d'evangeli

Mn. Joan Torra Bitlloch

Centre de Pastoral Litúrgica, 2022
602 pàg..

El llibre que ara comentem és un recull de textos que parlen de l'evangeli i de la vida cristiana. Van ser publicats originà-

riament al full informatiu «Diàleg», de les parròquies de Torelló, durant els quinze anys que mn. Joan Torra va exercir el seu ministeri de prevere com a rector des del 2004 fins al 2019. Són gairebé vuit-cents comentaris dels textos bíblics de la litúrgia de la paraula dominical i d'algunes festes o solemnitats, que estan ordenats d'acord amb els tres cicles de l'Any litúrgic, caracteritzats per l'evangelista que els acompanya i guia.

Com comenta l'autor mateix en el pròleg, aquests textos “no volen ser comentaris bíblics de les lectures, ni guions d'homilies, ni notes litúrgiques, ni reflexions pastorals... però eren una mica de tot això” (p. 10). Són textos que no comparteixen un mateix gènere literari i la seva extensió és molt variable. Tanmateix, tots tenen la mateixa finalitat: ajudar a encaminar tota la comunitat a portar a terme l'acció evangelitzadora, de la qual han de ser protagonistes tots els membres de l'església, a la llum de l'evangeli.

La lectura atenta d'aquestes “píndoles” ens descobreix molt de l'autor, encara que vulgui passar com d'amagat. Els textos traspuen un amor sincer, profund i vibrant a la Paraula de Déu, feta carn en Jesús que il·lumina la vida i li dona sentit. També queda ben palesa la seva cura pastoral plena d'afecte per tots els qui formen part de la comunitat parroquial.

Són freqüents el signes d'admiració que transmeten l'alegria de la bona notícia evangèlica, i també els interrogants adreçats al lector, per tal que s'esmerci a contrastar la seva fe i la seva vida amb aquesta bona notícia. Sovint el to és exhortatiu i les preguntes són formulades de tal manera que colpeixen no sola-

ment el cor sinó també l'enteniment. D'altres vegades l'autor reflexiona sobre el text escollit i en selecciona detalls que poden passar inadvertits al lector poc atent. Sigui quin sigui l'estil del comentari, sempre aconsegueix actualitzar el text bíblic, portar-lo al dia d'avui i al món actual, on viu el cristià a qui s'adreça. D'aquesta manera, busca ajudar el lector a assumir la missió de portar l'evangeli al seu voltant fent-lo vida seva.

Els temes que es van desenvolupant recorren tot el missatge evangèlic tenint com a clau de volta la presència actual de Déu entre els homes i dones, i el paper dels cristians en la construcció d'un món en pau. En aquest marc de comprensió, l'autor destaca allò que fa del missatge evangèlic una llum per al nostre món, és a dir, allò que ho fa diferent d'altres "bones notícies" que són efímeres perquè no arrelen al cor ni provenen de Déu.

De tant en tant apareixen esmentades notícies de caire local, com el lema pastoral que condueix la vida parroquial any rere any, i que es connecta sempre amb un aspecte del missatge evangèlic. També hi troben el seu espai esdeveniments rellevants de l'Església universal. Uns i d'altres esdeveniments mostren com la vida d'un catòlic es comprèn dintre d'una família propera, com és la seva parròquia, i d'una altra de més global: ambdós espais acompanyen el fidel cristià en la seva vida.

Recomanem fer servir aquest llibre per enriquir les estones d'oració i també pel seu poder d'inspirar i acompanyar propòsits de millora espiritual.

L'autor, que actualment és degà de la Facultat de Teologia de Catalunya,

acompleix l'objectiu que es va proposar quan va començar a escriure aquests comentaris: col·locar al centre la Paraula de Déu i posar-la l'abast de tothom.

Glòria Heras

**El sentido de la moral.
Saber querer lo que en
verdad se quiere**

Alfredo Cruz

Eunsa. Madrid 2022

Alfredo Cruz Prados és professor agregat de filosofia política a la Universitat de Navarra; autor de deu llibres, onze articles i nombroses col·laboracions en obres col·lectives. En veure la seva obra és fàcil apreciar que el seu interès va més enllà de la reflexió sobre els mecanismes del poder o les diatribes a la tasca del governant. Cruz està fermament convençut del paper de la societat en la formació ètica de les persones, i en els seus treballs la reflexió sobre la societat, l'antropologia i el caràcter ètic de l'ésser humà sempre s'han retroalimentat. Per aquest motiu no hauria de sorprendre que, el 2015, Cruz publicàs *Deseo y verificación*. La estructura fundamental de la ètica: una autèntica obra magna on ens va presentar una manera d'en-

tendre l'acció ètica, que, si bé enfonsava les seves arrels en el tomisme aristotèlic, anava força més enllà.

El llibre que ara ens ocupa, *El sentido de la moral*. Saber querer lo que en verdad se quiere, sintetitza la tesi principal de *Deseo y verificación*, i la dirigeix a un públic culte encara que no necessàriament amb coneixements de filosofia moral. Per això, com l'autor mateix assenyala a la introducció, el llibre prescindeix de referències bibliogràfiques, o de polèmiques de tipus acadèmic. Es tracta de mostrar com una fonamentació correcta de l'ètica només es pot fer a partir de l'experiència moral de la persona, i que la reflexió ètica només es pot articular al voltant del concepte de virtut, en contra dels qui redueixen l'ètica a una ciència orientada a determinar quines accions són bones o no.

El sentido de la moral s'estructura en 20 capítols, breus –de mitjana, quatre pàgines– i de lectura fàcil, però densos. L'assaig té una forta unitat, de manera que es parteix dels elements més immediats de la pròpia experiència, per anar fent sorgir progressivament temes cada cop més complexos. Aquesta manera de procedir facilita que el lector interioritzi els arguments que s'han exposat, i que tingui la impressió d'estar descobrint gairebé per si mateix els elements fonamentals de la reflexió ètica.

Els primers capítols se centren en l'anàlisi de l'experiència moral. En el primer (“La experiencia moral”), Cruz presenta una de les seves intuïcions fonamentals: per a la reflexió ètica cal partir de la pròpia experiència, més que de la idea de “deure” o de “finalitat” de l'ésser hu-

mà. Això requereix, lògicament, valorar la relació existent entre experiència moral i coneixement, tema al qual es dedica el segon capítol (“Conocimiento y verdad racial”), on Cruz argumenta amb claredat i bon humor com la demostració de tipus matemàtic no és l'única possible, i que en les qüestions que realment importen “hi ha raonament, argumentació, coherència: cal ser racional”. Els capítols tercer i quart (“La moral supone una antropología”, “La importancia de cuál sea nuestro carácter”) perfilen els pressupostos antropològics que es necessiten per explicar l'experiència moral: l'home apareix així com un ésser perfectible i lliure, que té a la seva disposició la seva manera de ser.

Cruz segueix la seva argumentació explicant la relació entre la gana i l'ús pràctic de la raó. Així, el capítol cinquè tracta com “l'acció bona és l'acció veritablement desitjable”, mentre que els capítols sisè a vuitè ens parlen de la relació de la gana amb la felicitat i el deure. Aquests capítols són centrals si més no per dos motius: en primer lloc, a partir d'ells es passarà a parlar de la relació de l'ètica amb la virtut i la identitat personal; però, sobretot, la seva importància rau en el fet que *El sentido de la moral* intenta solucionar les apories que sorgeixen al contraposar deure, moral i felicitat. L'ombra de Kant es percep aquí: i encara que hi hagi qui consideri que és una crítica injusta envers l'alemany, és fàcil constatar que entendre la recerca de la pròpia felicitat com a egoisme –molt present en algunes persones– va cobrar força a partir del pensament kantian.

El capítol dotze (“La vida como proyecto”) ens introdueix a l'última part de

l'assaig, en què cristal·litza una visió de l'ètica que prima la virtut i l'obrar prudençial sobre la casuística de determinar la bondat o la maldat d'un acte. Cruz assenyala, encertadament al meu parer, que l'obrar moral es juga a l'aquí i l'ara, i que prescindir de la virtut impedeix entendre l'ètica com una ciència del saber viure. El paper de la identitat personal, la necessitat de la virtut per a la realització personal o la importància de la prudència en la moderació dels afectes, són alguns dels temes que apareixeran en aquests capítols. Especialment interessant m'ha resultat el capítol disset, en què s'aborda la conaturalitat del bé, i la diferència entre la virtut i el vici. Al meu parer, l'enllaç amb maneres clàssiques d'entendre l'ètica, així com la relació de l'obrar moral amb la llibertat i la naturalesa humana es troben aquí. Això sí, el camí recorregut fa que aquestes reflexions tinguin una perspectiva diversa de la que trobem en tractats d'ètica o moral aristotèlico-tomistes.

Els dos darrers capítols del llibre aborden el paper de la llei moral com a educadora de la virtut, i la relació de la virtut amb la sociabilitat. Al penúltim ("La adquisición de la virtud. El sentido moral de la ley") Cruz defensa que la llei és una ajuda exterior que facilita la trobada amb el bé a qui encara no posseeix la virtut. La llei ensenya –sobretot– que hem de tenir en compte, i què no a l'hora de realitzar les nostres accions, però "no és la llei allò que dóna sentit a la virtut, sinó la virtut a la llei. La virtut no hi és –com han pensat alguns– per complir la llei, per complir-la millor o més fàcilment. La llei està per a l'adquisició de la virtut" (p. 162).

L'últim capítol ("Moralidad y sociabilidad") relaciona l'ètica amb l'ethos social. L'autor destaca la importància que la pròpia dignitat no es concebi al marge de la societat: si la dignitat humana es concep de manera individualista, ens diu Cruz, es priva de racionalitat a la deliberació i a la llei, i es deixa sense sentit a la virtut (cf. p. 168): només quan el bé comú s'integra al bé personal la virtut adquireix realment el seu valor. Personalment, hauria agraït que s'haguessin desenvolupat més les idees en aquest capítol final, perquè considero que aquí rau in nuce una possible manera d'objectivar els continguts morals de l'obra bona, més enllà d'una manera subjectivista d'entendre el desig amb el projecte vital personal mateix. Tot i que cal assenyalar que els primers capítols ja van tenir en compte aquesta objecció, i que el capítol disset –abans esmentat– il·luminava satisfactòriament el problema en estudiar el vici.

En conclusió, estem davant d'un assaig suggerent, ben argumentat, que té una qualitat valuosa i rara: no sols explica, sinó que ajuda a pensar. L'absència de disquisicions acadèmiques, la brevetat dels capítols i l'oportú dels exemples usats fan fàcil imaginar-ne l'ús com a manual en algun curs breu d'introducció a l'ètica, sobretot si es pretén mostrar la importància de la virtut, o mostrar la dinàmica de l'acció humana i el seu caràcter intrínsecament ètic.

D'altra banda, aquesta absència de referències pot fer que alguns lectors especialitzats trobin insuficient l'argumentació. Probablement, no hi faltaran crítics –no és el meu cas– que considerin que es deixa oberta una porta al subjec-

tivisme, o que s'han escamotejat o simplificat altres maneres de concebre l'ètica. Tot i això, fins i tot els que no comparteixin el plantejament de l'autor, trobaran en aquestes pàgines exemples, suggeriments i intuïcions que, sens dubte, enriquiran els seus propis plantejaments. D'altra banda, personalment considero que es tracta d'escoltar allò que l'autor ens diu, i no es pot negar el rigor i la claredat dels seus arguments. Com diu ell mateix "sobre aquestes matèries, busquem raons, demanem raons i contrastem unes raons amb altres; i en aquest contrast, si està fet amb rigor i honestat, sempre és possible reconèixer, almenys, que unes raons són més sòlides que d'altres, que uns arguments estan més ben fundats que altres, a la llum de la qual cosa, l'única cosa racional és atènyer-se a les millors raons".

Un llibre sobre el qual tornar. Molt recomanable.

José Verdi

La Virgen María. Un bosquejo de su vida

J. M. Ibáñez Langlois

Rialp, Madrid 2022,

248 pàg.

José Miguel Ibáñez Langlois (1936) és un sacerdot xilè que ha destacat com a literat, poeta i teòleg. No sé en quin ordre caldria enumerar aquests títols, ja que en totes aquestes facetes ha despuntat. Ha estat membre de la Comissió Teològica Internacional, expert en Doctrina Social de l'Església. Ha escrit vint llibres d'assaig en diferents matèries i dotze llibres de poesia entre els quals destaca una història de la filosofia

en vers, així com un llibre de la Passió que molts –jo entre ells– tornem a rellegir quan arriba la Setmana Santa.

En aquest preciós llibre que recensionem, sobre la Mare de Déu, es veu que, encara que passin els anys, l'autor no només no ha perdut lucidesa, sinó que ha guanyat en una intel·ligència de les Escripures realment excepcional.

Ell mateix adverteix: "No és una obra d'erudició històrica ni d'exegesi bíblica ni de teologia, encara que inclou elements d'aquestes disciplines. Però tampoc no és una obra devocional, tot i que inclou les previsible dimensions d'afecte i pietat mariana. Vet aquí una obra narrativa de la vida de Maria. Els seus diversos elements de doctrina, devoció i edificació estan com a fosos en el relat mateix, que alhora segueix de prop els passatges evangèlics. Tot i que aquest llibre volgués acostar-se al màxim a l'ideal impossible que és una «vida de Maria», no ho fa com a certes obres de ficció, novel·lades en excés per la fantasia dels autors. Són molts els assaigs o les ficcions d'aquesta naturalesa que s'han escrit, però no són gaires les narracions de la seva vida que se circumscriuen bàsicament a les dades de l'Escriptura".

En efecte, l'autor va repassant els textos de l'Escriptura on apareix la Mare de Déu, des de l'Anunciació de Maria fins a la seva Assumpció al cel. Sense fantasia, però amb una exegesi contemplativa i amorosa de la criatura més incomparable que hagi existit mai, després del propi fill de les seves entranyes, Jesucrist nostre Senyor.

Sens dubte, aquestes pàgines ajudaran a la contemplació, ja que segueixen el que es diu als Evangelis de Maria: “guardava tot això en el seu cor i ho meditava” (Lc 2, 16). Quan un medita l'Evangelí té aquesta impressió: sempre diu alguna cosa nova, cada cop que es llegeix un passatge; no és mera repetició. La sobrietat de paraules de l'Evangelí admet aquesta lectura contemplativa. Una cosa semblant passa en aquest llibre –a un altre nivell però, ja que no és paraula de Déu– perquè que diu coses que no s'havien pensat abans. Per exemple, a les noces de Canà s'atura primer a la gran errada de previsió del mestre-sala, i també en que no es va adonar que faltava vi. Maria sí. A més, “noteu que Jesús no havia donat fins llavors cap signe de la seva capacitat de realitzar prodigis; en cas de fer-ne algun en aquesta ocasió hauria estat el primer dels seus miracles, com en efecte ho va ser (...). Però gran era la fe de Maria, i tot ho fiava al poder i la misericòrdia del seu fill. Llavors li va xiuxiuejar confiadament a l'orella: «no tenen vi» (Jn 2, 3). Allò semblava la breu informació d'un fet; però potser els ulls suplicants de la mare contenien una delicada petició, que Jesús va captar a l'acte”.

Maria i Jesús s'entenen. “Va dir als servents: «Feu tot el que ell us digui». No es planteja que Jesús no doni cap ordre.

Confia en ell. Potser també amb una mica de curiositat, per veure com conclou l'escena.

Un llibre altament recomanable. L'aprofitaran més els qui ja hagin començat una vida espiritual més intensa, però també qui no tingui gaires coneixements dels itineraris espirituals el llegirà de bon grat.

Joaquim González-Llanos

Per què les virtuts?

Juan José Pérez-Soba
Didaskalos, Madrid, 2023,
242 pàg.

L'interès i acceptació de l'ètica centrada en les virtuts –l'anomenada “ètica de la virtut”– ha anat en augment en les últimes dècades. Ha estat, sobretot, per influència de l'obra del filòsof escocès-nord-americà Aldair MacIntyre, *After Virtue*, amb diverses edicions en diversos idiomes des de la seva primera publicació en 1981. Des de llavors s'han succeït desenvolupaments teòrics i aplicacions de l'ètica de la virtut en diversos camps professionals com la bioètica i l'ètica empresarial, en contrast amb una altra perspectiva enfocada en els deures, que redueix l'ètica a deontologia.

L'auge de l'enfocament en les virtuts ha fet proliferar diverses propostes amb diverses interpretacions del que s'entén per virtut. Molts sostenen una visió neoaristotèlica relacionant les virtuts amb l'assoliment de la plenitud humana i feliç, la qual cosa els grecs denominaven "eudaimonia". Uns altres adopten un sentit estoic de la virtut com a reforç de la voluntat per complir les exigències de la recta raó, això és, com a domini de si mateix. No falten neoplatònics que redueixen la virtut al coneixement moral, ni tampoc els qui prenen com a referència per determinar què és virtut allò que és admirat en cada context cultural. Per a uns pocs la virtut pot encara significar "correcció exterior", potser com a escletxes de l'ètica victoriana del segle XIX.

Davant aquest panorama, el professor Juan José Pérez-Soba fa la seva aportació a l'ètica de la virtut, enllaçant com a aportacions seves anteriors relacionades amb la teologia moral i amb ètica personalista. De mode molt directe connecta amb l'"ètica de primera persona" en la qual el judici personal és crucial; un enfocament que difereix de l'anomenada "ètica de tercera persona" basada en principis abstractes avaluatius de la moralitat que aplicarien persones expertes que proporcionarien normes per avaluar si una acció és o no èticament acceptable.

Pérez-Soba, comença per la fonamentació de les virtuts, i sense donar per descomptat que tothom entén que l'ètica està regida per virtuts. Part de l'experiència de moralitat pròpia de l'ésser humà i de "la veritable cerca d'una raó que expliqui adequadament l'experiència moral que tots experimentem com

una crida interior." (p. 10) Defensa la virtut en el sentit original que tenia en els grecs, com a "força interior capaç del millor" (p. 12).

En el desenvolupament de l'obra, l'autor comença per analitzar la virtut com a disposició excel·lent (Cap. I) i, des d'aquesta perspectiva dialoga amb altres propostes de virtut. Continua descrivint les diferents tradicions sobre les virtuts (Cap. II). Presta especial atenció a les virtuts en Plató i Aristòtil i en els estoics, per passar després a les virtuts en el cristianisme amb particular atenció al desenvolupament de sant Tomàs d'Aquino. Conclou el recorregut per les diferents tradicions explicant com va tenir lloc l'erosió de la virtut i l'entrada d'un nou estoïcisme.

A partir d'aquí s'inicia una part més sistemàtica, començant per explicar el paper de la racionalitat pràctica (Cap. III) que inclou intencionalitat i amor al bé: "una raó del bé en el qual es reconeix la totalitat de l'home, un veritable 'bé de la persona'" (p. 131). En el capítol següent s'ocupa de l'adquisició de virtuts (Cap. IV). Explica que les virtuts humanes no són simples rutines o costums, sinó que s'adquireixen com a exercici de la llibertat buscant actuar bé. Analitza a continuació el dinamisme de les virtuts cristianes (Cap. V) que inclouen les virtuts humanes, però, sobretot, les teologals que són infoses per Déu i comporten, per tant, un do diví. Immediatament considera la sistematització i unitat de les virtuts sota la guia de la prudència, així com el creixement en les virtuts (Cap. VI). L'últim capítol, amb el títol "La virtut, l'amistat i el do de si mateix" (Cap. VII), Pérez

Soba recorda, amb Aristòtil, que l'amistat, més que una virtut, és l'àmbit natural en el qual es desenvolupa la virtut (p. 216) i, és precisament en l'àmbit de l'amistat, on la virtut es desenvolupa. L'amistat no sols exigeix donar sinó donar-se a si mateix.

La perspectiva cristiana és present en tota l'obra. Des d'aquesta perspectiva se subratlla la presència de caritat (amor de Déu) en totes les virtuts. I, en el context de l'amistat i de la pròpia donació, s'afirma: "L'exigència pròpia de l'amor incondicional a Crist com a màxima amistat ens mostra la veritat del 'do de si' com el que ha de sostenir el creixement moral de la persona." (p. 230).

En aquest llibre sobre les virtuts es troba el que falta en altres obres sobre les virtuts, que a vegades en parlen sense referència a la seva raó de ser per al creixement humà, o es limiten a parlar de la virtut des d'un pla estrictament natural, oblidant la vida plena en Crist a la qual som cridats. Això últim requereix l'ajuda de la gràcia divina, la qual no destrueix les virtuts humanes, sinó que les pressuposa i les eleva a un nivell superior, sobrenatural.

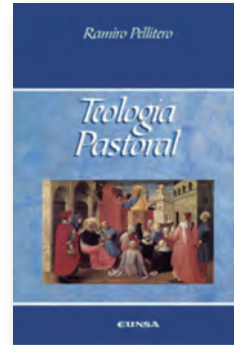
Domènec Melé

Teologia Pastoral

Ramiro Pellitero

Eunsa, Pamplona, 2023,
320 pàg.

En poques paraules es podria dir que estem davant d'un manual de teologia que obre camí en la consideració de la teologia sobre la missió de l'Església.

Els qui hem seguit amb constant interès els estudis teològics a partir del Concili Vaticà II (1965), sabem de l'immens desenvolupament que han tingut els temes centrals de la nostra fe cristiana a partir dels textos conciliars, molt especialment en tot allò concernent a l'Església (Lumen gentium) i la seva missió de salvació, mitjançant la transmissió de l'Evangeli de Jesucrist, a totes les gentes (Ad gentes).

Al centre dels estudis teològics hi ha el misteri de Jesucrist (Cristologia), del qual depèn l'estudi del misteri revelat de Déu (La unitat i trinitat de Déu) i el misteri de Salvació en els dos aspectes: el medi diví de salvació (El Verb Encarnat) i l'obra de la Redempció de Jesucrist (Soteriologia).

Aquesta iniciativa de salvació, obra de Déu per Jesucrist en la "plenitud dels temps", és aplicada en la història humana i en cada persona redimida per Crist, fundant la seva Església (Eclesiologia) per realitzar la seva única missió universal de salvació (Teologia Pastoral).

La riquesa amb què el Concili Vaticà II esbrina el misteri de l'Església i de la seva única missió evangelitzadora, ha

renovat especialment aquestes matèries del curriculum teològic. En l'Eclesiologia, seguint la pauta de la Constitució Dogmàtica *Lumen gentium*, s'ha aconseguit dels diversos autors un consens de programa, centrat en l'Església considerada com a "misteri de comunió", expressió central del misteri de l'Església, i la contemplació de l'Església com a Poble de Déu, Cos de Crist i Temple de l'Esperit Sant.

Contràriament, la Teologia Pastoral o de la Missió de l'Església, ha tingut sempre una notòria divergència de plantejaments, ja que ha canviat radicalment de contingut. Va néixer com una teologia del ministeri dels "pastors" i va tenir autors que la veien com una "praxi pastoral". Des del Concili Vaticà II ha anat convergint en una teologia de la missió de l'Església com a part dinàmica de la realització del seu misteri de salvació universal. Aquesta visió ha estat estretament lligada a la visió de l'Església com a "Sagrament universal de salvació".

El veritable contingut teològic, relaciona els fonaments de l'acció de l'Església per complir la seva missió, amb les "missions trinitàries" per les quals el Pare "envia" el Fill per l'obra de la redempció, i l'Esperit Sant per l'obra de la santificació (cf. Inicis de *Lumen gentium* i de *Ad gentes*). Les "dues mans" de Déu (S. Ireneu). D'aquest fonament depenen les vies estructurals que Jesucrist va imprimir a l'Església per a la seva activitat missionera. Els elements estructurals que constitueixen l'Església com a "Sagrament universal de salvació" són sacramentals i carismàtics.

La missió del Fill fa sempre present i actiu Jesucrist redemptor en els sagraments, que tenen com a cimera i font la sagrada Eucaristia, i imprimeixen pel sant crisma, el caràcter sacerdotal, que és participació de l'únic Sacerdoci de Jesucrist (Hebreus), com a membres del seu Cos, que és l'Església. Els fidels, amb el "sacerdoci comú" per la unció del sant Baptisme i de la Confirmació, i als ministres, amb el "sacerdoci ministerial", "impersonant" Jesucrist per la unció de l'Orde sagrat. La diferència entre el sacerdoti comú i el ministerial no és sols de grau sinó essencial en la seva mútua relació de servei i dependència (LG 10).

La missió de l'Esperit Sant, que és vesat al món i als cors com amor ardent (foc de dalt) de Déu en una permanent Pentecosta, per la seva obra de la santificació infon, com a guia de l'Església i de cada fidel, els seus dons jeràrquics i carismàtics, en cada moment, per la fidelitat de la fe i la identificació amb Jesucrist. Ho assoleix com a garant de la Tradició viva de la fe apostòlica (*Dei verbum*), i la fidelitat en seguir-la i propagar-la del magisteri i el "sensus fidei".

Després d'un llarg i fecund treball teològic i d'ensenyament en aquestes matèries del Dr. Pedro Rodríguez, a la Facultat de Teologia de la Universitat de Navarra, i d'una continuïtat també fecunda però truncada del Dr. Villar, va prendre aquesta comesa el Dr. Ramiro Pellitero, actualment professor ordinari d'aquestes matèries, a qui agraïm que, després de molts anys d'impartir-les, ens obsequiés amb uns primers manuals de síntesi pedagògica de l'Institut Superior de Ciències

Religioses de la mateixa Facultat, els anys 2017 (Eclesiologia) i 2018 (Teologia de la Missió).

Ara a 2023, el Dr. Pellitero, sens dubte preocupat per trobar un consens en la Teologia Pastoral, ens presenta un manual que vol canalitzar aquesta divergència tan notòria entre una veritable Teologia Pastoral i altres manuals que s'inclinen per una Pràctica Pastoral en els diversos àmbits de la missió evangelitzadora de l'Església.

D'una matèria teològica principal, a un compendi de pràctiques pastorals, propi de les classes que reben els ordenats i els agents pastorals pel seu ministeri, hi va una gran diferència. El manual de Teologia Pastoral de la col·lecció de la Facultat de Teologia de la Universitat de Navarra, opta clarament per una visió teològica de la Missió de l'Església, però sense descuidar els principis i les vies bàsiques de la praxi pastoral. Per això el Manual recull molts estudis que l'autor ha fet durant molts anys, sobre la història d'aquesta matèria i l'entitat que s'hagi de donar a la Teologia Pastoral.

La matèria de la "Teologia pastoral" s'exposa en tres grans apartats, amb una "Presentació" prèvia, sobre els criteris que adopta l'autor. La primera part tracta de la reflexió teològica sobre la Missió. Comprèn les dades de la Revelació, la dimensió historicosalvífica i l'estructura de la dinàmica pastoral. Tendències històriques de la Teologia Pastoral. La Missió en les seves variants "ad gentes", pastoral i ecumènica. La sinodalitat. Reptes actuals i la nova evangelització.

La segona part, fa referència a la missió ad gentes, com paradigma de l'acció eclesial. La transmissió de la fe: anunci i testimoni. Les religions. La secularització i l'evangelització. Conversió, inculturació i desenvolupament humà. Iniciativa cristiana i procés de formació de l'església local.

La tercera part titulada Dimensions i dinamisme de l'evangelització, comença preguntant-se sobre les implicacions de "l'església particular" com Església de Jesucrist, aquí i ara: ministeris, carismes i "espiritualitats". Tot seguit, distingeix dues dimensions fonamentals:

- a. Dimensió (munus) profètica. Anunci de la Paraula i "pedagogia de la fe".
- b. Dimensió (munus) liturgicosacerdotal. Els sagraments i l'Eucaristia. La família cristiana com a bressol de la fe. Les vocacions i vida d'oració. L'atenció dels més febles.

Acaba parlant del servei de la caritat (diakonia) i del dinamisme social de l'Evangeli, i una incursió al treball i santificació de la vida ordinària amb l'amistat i el testimoni.

Havent seguit aquesta matèria durant molts anys, i felicitant sincerament l'autor del nou manual, molt complet, recomanem vivament el present manual per cursar profitosament aquesta assignatura de teologia. I més que comentar-ne el contingut amb detall, ens hem proposat expressar el suport a una tendència favorable a deslligar els dos extrems: fer de la Teologia Pastoral una matèria densament teològica principal, segona part del tractat sobre l'Església i com a

Teologia de la seva Missió de Sagrement Universal de Salvació.

Per concloure, cal esmentar com a complement a aquest manual, els compendis de praxi pastoral, tal com es publiquen al marge de la Teologia litúrgica en els “rituals” dels sacraments. Així ho

ha fet el Magisteri en la publicació de “compendis” sobre la predicació de la Paraula, la doctrina social, la catequesi, la família, l’Evangeli de la vida, el diversos motius per la caritat, la pregària per les vocacions, etc.

Josep Maria Riera Munné